

Leto

Slovenske kulturne akcije

LETO XXII, 2

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Februar 1975

za naš čas

slovenska kulturna prisotnost

pod južnim križem

Če se sodobna znanost ravna po devizi: *sózein ta fainóména rešiti fenoméne*, potem velja za sodobno psihologijo: *sózein tón ánthropón, rešiti človeka*. Če rešujemo fenomene, potem moramo rešiti predvsem fenomen, pojav človeka.

Friedrich Nietzsche, ki je umrl na pragu našega stoletja (leta 1900), je zaklical: „Bratje, oznanjam vam vesele oznanilo, Bog je umrl.“ V svojem delu „*Ecce homo*“, glej človek, je ob naslonitvi na Pilatove besede prikazal človeštvo kot zmaličeno podobo z razdejanim obličjem. Tako je simbolično nakazal stoletje človeka, in še posebej stoletje otroka. Ob premoči tehnike, algoritmov in zmotnih, usodno zmotnih nalog, inputov, ob vzorcu človeka, manipuliranega robota, v katerem so skrčene vse vrednote v golo potrošniško blago, smo tako zmaličili človeka, to nekoč veličano „*krono stvarstva*“, da se danes bori za svojo lastno podobo in lastni obstoj; saj je na eni strani zmaličen zgolj na gonško žival, na drugi pa na v visoko napetost naviti brezdušni stroj.

Ecce homo, glej, to je človek v svoji nagoti, ko so mu vzeli obleko njegove simboličnosti, njeno lepoto in razkošje, z njo pa vsak globlji in višji smisel življenja.

„Zbal sem se, ker sem nag in sem se skrtil“ (Mojz 3,10), je odgovoril Adam na klic: „Kje si?“ Toda tudi prej je bil Adam brez obleke, a se ni zavedal, da je nag, niti se ni bal svoje golote. „Kdo ti je povedal, da si nag?“ (Mojz 3, 11). Človek postane nag in se zaveda svoje nagote šele, ko vidi pred seboj oplenjeno drevo spoznanja in smisla življenja.

Pilatov *Ecce homo* je strahotno simboličen strip tease, ko je razgaljenega Kristusa pokazal množici kot nago te-

BRALI smo, kako je Karel Mauser, ko je 1951 listal po prvem zvezku *Vrednot*, prevzet zatrdil, da se samo s kulturnimi dosežki Slovenci lahko izkažemo v velikem svetu. Pod Južnim križem precej krepko priča našo slovensko prisotnost bolj in bolj trdna gospodarska dejavnost, katere viden izraz je čez tristo samostojnih slovenskih podjetij v Argentini.

BOLJ kot v gospodarjenju pa se kaže moč in prožnost slovenskega ustvarjalnega duha v njegovi kulturni izraznosti. V nemajhni meri tudi v prodoru slovenskih kulturnih, predvsem umetniških stvaritev v argentinsko javnost. V tem prizadevanju predvsem v obeh vejah, ki uporabljata za svojo izrazno naravnost vsemu svetu umljivo govornico muzike in likovne umetnosti.

LETO, ki je za nami, vsaj v Argentini lahko pokaže nekaj prav vidnih sadov slovenskega umetniškega prizadevanja in storilnosti v seznanjanju velikega sveta s slovensko kreativnostjo. Odmislimo pri tem tri lepe dosežke ob 20-letnici Slovenske kulturne akcije – koncert, teater in likovna razstava – ki so bili namenjeni le slovenski publiki. (Mimogrede: Mendoški pevski zbor bi z istim sporedom, kot ga je bil odpel lani 17. avgusta v Slovenski hiši na V. umetniškem večeru SKA, brez kakršnekoli tveganosti lahko nastopil tudi pred argentinsko javnostjo.) Mislimo tokrat na uveljavljanje slovenskega umetniškega duha zunaj naše ustanove, četudi pri kulturnih stikih z argentinskimi javnimi umetniškimi ustanovami sodelujejo nekateri vidni člani Kulturne akcije, pa tudi takšni, ki so še do nedavna vredno delali pod njeno zastavo.

V LIKOVNI izraznosti velja zapisati posmrtno razstavo tržaškega rojaka arh. Viktorja Sulčiča, ki je ob prvi obletnici mojstrove smrti pripravil mestni občinski svet v Buenos Airesu v razstavnici dvorani občinske zbornice. Sulčič je prišel v Argentino leta 1924. Štet je tedaj v prvo izseljensko generacijo po prvi vojni. Kot arhitekt se je izsolal na italijanskih univerzah. Svoje ustvarjalne moči je podaril predvsem Buenos Airesu (četudi se je v zatišju svoje slovenske domačnosti ukvarjal z muzami in celo z znanstvenim delom, ko je predstavil slovenskega etnografa Benigarja, slovitega učenjaka med izumirajočimi Araukani na jugu.) Retrospektivna razstava njegovih arhitekturnih črtežev in dognanj, pa ne manj njegovega slikarskega opusa, je bila nekakšna oddolžitvev Buenos Airesa pokojnemu slovenskemu rojaku. Predstavili pa so ga tudi kot slikarja, akvarelista iz vseh časov njegovega bivanja v Argentini. Vse obsežno gradivo je na razstavi zgovorno pričalo o slikarjevi navezanosti na novo domovino, medtem ko so njegove kraške in primorske impresije, pa vrsta marin očitale s pastozno otožnostjo nenehno tleče hrepenenje po rodni tržaški slovenski grudi. Še po smrti se je izkazal kot kremenit primer slovenskega ustvarjalca, ki se je trdoživno, sposobno in vredno uveljavil v velikem svetu, ne da bi kdajkoli tajil svojo slovensko kri: svojega tržaškega sveta ob Sv. Križu se je tudi med Argentinci vedno s ponosom spominjal.

V MUZIKALNI SVET, ki je v Buenos Airesu že od nekdaj na svetovni ravni, pa so z javnimi nastopi v prejšnji sezoni segli: Drago Marjan Šijanec s koncertom beunosaireške Filharmonije v Teatro Colón, pa z uprizoritvijo Smetanove Prodane neveste, ob 150-letnici skladateljevega rojstva, v deželnem prestolnem mestu La Plata (Teatro Argentino). Lučka Kralj Jermanova z znovnimi koncerti svojega polifonega zbora Bariloški pevčki. Marija Fink Geržiničeva z javnim koncertom slovenske madrigalne skupine Karantanija. Pa Anka Savelli Gasarjeva z javnim koncertom deklisškega pevskega zbora Slovenske mladenke.

Šijanec, ki je stalni dirigent v Teatro Argentino v La Plati in redni profesor muzikologije in dirigiranja na državni univerzi prav tam (lani je prevzel tudi tečaj za dirigiranje v Teatro Colón), se je s svojo taktirko spet predstavil beunosaireškemu občinstvu 8. avgusta 1974, ko je dirigiral simfonični koncert beunosaireške Filharmonije. Spored je tokrat obsegel, poleg Smetanove uverture v Libušo, prvo južnoameriško izvedbo 6. simfonije modernega češkega skladatelja Bohuslava Martinuja, ki je kot zdomec, v odporu do komunistične uzurpacije v svoji češki domovini pred leti umrl v ZDA; Jupiter 4, 5, 6 in 7 za dva bandoneona in orkester, krstna izvedba simfonične skladbe argentinskega bandoneista-skladatelja Alejandra Barlette; za sklep Zoltan Kodalyjeve Galantine ples. Glasbena kritika je Šijančev nastop pozdravila s toplimi priznanji.

lo brez duhovne moči, kot zastopnika sina očetovega (baraba), ne kot sina človekovega, kot nakazo človeške zlobe in izprijenosti, ne kot podobo „dobrotljivosti in ljudečnosti Boga“, kot kandidata smrti, ne kot tistega, iz katerega „je izhajala moč“ (Mk 5, 30), kot človeka, ki je „molčal in ni nič odgovoril“ (Mk 14, 61) pred hrupom zaslepljene množice, čeprav „nikoli noben človek ni tako govoril kakor ta človek“ (Jan 7, 46). Strip tease je samemu sebi odtujeni, nagi človek, klavrn vzorec dvajsetega stoletja, je opustošeno, nago, ne več človeku podobno, po neskončni slasti do konca izzehano telo s poslednjim vzdihom: „Moj Bog, zakaj si me zapustil“ (Mk 15, 35); v njem umirata hkrati človek in Bog.

Zato E. Fromm, marksistični psihoanalitik, pomenljivo parafrazira Nietzscheja, ko pravi: „Nietzsche je dejal, bog je umrl... Danes pa bi lahko rekli: človek je umrl. Nastal je odtujeni človek, ki se spreminja v potrošniško blago brez ljubezni in pristnih človeških čustev.“

Človek je umrl, zato je v njem umrl tudi Bog. Tako pa sklenemo: če rešimo človeka, če zaživi v njem njegovo specifično, v simbolično širino, višino in daljino razvito življenje, bo zaživel v njem tudi Bog. Pot do Boga vodi prek poti do človeka.

Klic našega časa je: Glej, človek! Človek, glej, tvoja podoba! Naloga tisočletja je: *Sózein tón ánthropon*; rešiti človeka – v znamenju človeka.

anton trstenjak,
v znamenju človeka
(tinje, 1973)

JUBILEJNO KNJIŽNO

DVELETJE S K A

Od napovedanega je že izšlo 14 števil GLASA; p.vi in drugi zvezek 14. letnika Meddobja na 160 straneh.

V tisku sta prvi dve knjigi: življenjepisa povest o slikarju **Jožetu Petkovšku**, ki jo je napisal **Marijan Marolt** tik pred smrtjo; izšla bo s spremnimi študijami **dr. Rajka Ložarja** in **dr. Ti neta Debeljaka**, z mnogimi slikami. Pa posmrtna zbirka novel in črtic **Franceta Kunstlja**, zvana **Butara**.

Vabimo naročnike, da plačajo vsaj prvi obrok: 500 pesov ali 50 dolarjev!

Največja lanskoletna šijančeva storitev pa je uprizoritev Smetanove opere *Prodana nevesta*, v deželnem mestu La Plata. Pri predstavi sta ob šijancu vredno sodelovala še dva slovenska rojaka: režiser **Emil Frelj** iz Maribora, ki ga je laplaška opera posebej najela prav za to režijo, pa baletni mojster in koreograf **Franci Čarman**, slovenski zdomski umetnik, kot šijanec, član baletnega zbora v La Plati. Zanesljivo prepričljivo pa je dal predstavi pravšni, lahko rečemo srčni poudarek Drago šijanec s svojo taktirko: pod njegovo roko je orkester zvenel sonorno, kar je redkost; solisti so dali visoko kvaliteto petje; zbor na odru ni zaostajal za Colónovim, ki slovi kot najboljši v Ameriki. Z zadoščenjem zapišemo, da je Drago Marjan šijanec redni ustvarjalni član Slovenske kulturne akcije od njenih početnih dni.

Dogodek za glasbeni svet v Buenos Airesu je bil 6. septembra lani znovni nastop Bariloških pevčkov, mladinskega polifonega zbora, ki ga vodi **Lučka Kralj Jermanova** iz Bariloč. Dirigentka si je z zborom že pred leti utrla z veliko umetniško kvalifikacijo pot v argentinski svet. Zborovi nastopi na koncertih v prestolnici in na državnem radiu so številni. Letošnji koncert je pospremila tudi slovita komorna godalna skupina Camarata Bariloche (slična nekdanjim Zagrebškim solistom). Kraljeva je letos pripravila za Buenos Aires dva koncerta. Repertoar je bil razsežen, s svetno in religiozno glasbo, v koncertni dvorani in v cerkvi, od gregorijanskega napeva, skozi srednjeveške in baročne mojstre – naš J. P. Gallus ni bil prezrt! – mimo romantike, v moderno: vse sloge in vse glasbene tokove zaseže. Kritika ni šteditila s priznanji. Za božič je zbor nastopil tudi s koncertom v Bariločah, tudi tokrat s Camerato. Zbor, ki ga sestavljajo pretežno neslovenski glasovi, poje tudi slovensko pesem. Štet je med najboljše argentinske mladinske zборе. K vsemu je posnel že dve plošči. Na Lučko Kralj Jermanova, ki je, ko je bila še v Buenos Airesu, prva leta kot talentirana deklamatorica nastopala tudi pri Kulturni akciji, smo Slovenci pod Južnim križem zares lahko ponosni.

Ne manjši ponos te prevzame, kadar poslušas sredi argentinske publike koncert kormornega zbora Karantanija, ki ga ob vsem priznanju glasbene kritike tako prizadevno in z velikim uspehom vodi g. **Marija Fink Geržiničeva**. Dirigentka izkazuje vredno solidnost in dominantno trdnost v vodstvu zbora, zraven pa dokaj razsežno kulturno in predvsem glasbeno razgledanost. Kar je krepko očito pri izbiri zborovega repertoarja, ki ni ravno skromen. Prav ta repertoar je občudovanja vredna bogatija, ki si jo je razmeroma mlada-vokalna skupina nabrala v teh nekaj letih vztrajnega dela in discipliniranega študija. Glasovi v zboru so homogeno ubrani, njihova odzivnost soglasno somerna; očitna je velika kultiviranost v prednašanju in zavestna notranja predanost skladbi ter njeni interpretaciji. Za razliko od Bariloških pevčkov sestavljajo Karantanijo izključno slovenski glasovi. Zbor je že ponovno nastopil na Državnem radiu, s koncerti se je predstavil po različnih dvoranah in v televiziji. 17. avgusta leni je na že tradicionalnih Ljudskih koncertih nastopil tudi v Centro Cultural General San Martín v Buenos Airesu, ki je najvišja glasbeno gledališka mestna institucija. Pevci in pevke so se predstavili s petimi argentinskimi umetniki in narodnimi skladbami in s slovensko Ipavčevo Domovini. Koncert je znova potrdil prefinjeno homogenost zbora v prednašanju, čistočo intonacije, ubrano sozvočje, živo dinamiko in vokalno barvitost, četudi številčno zaostaja za Bariloškimi pevčki. Ujeli smo, da zbor pripravlja večjo južnoameriško koncertno turnejo. Slovenski kulturni odjemalci mu želimo ves uspeh, saj se vsekdar in povsod, tudi na koncertnih listih in po radijskih napovedih redno predstavi kot slovenski zbor in tudi pove, zakaj poje v Argentini in zakaj ne v slovenski domovini.

Anka Savelli Gasarjeva že lep čas uspešno vodi dekliški pevski zbor Slovenske mladence, ki tudi nastopa v argentinski javnosti. Za lansko argentinsko pomlad se je tudi ta zbor predstavil v Centro Cultural GSM v Buenos Airesu pri skupnem nastopu drugih argentinskih zborov in žel lepa priznanja glasbene kritike. Svoje slovenske krevi zbor, ki ga tudi sestavljajo le slovenski glasovi, ne taji, marveč jo povsod s ponosom poudari. Dirigentka je akademsko izšolana pianistka in izkazuje dobro poznanje slovenske in svetovne glasbene kulture.

NISMO imeli namena s tem zapisom pisati glasbeno kritiko in razčlenjati slogovne in repertorične danosti omenjenih treh slovenskih vokalnih skupin. V to nismo ne poklicani, ne šolani. Le kot kulturni kronisti registriramo te lepe kulturne dosežke slovenske umetniške zmogljivosti v velikem svetu in pred svetovno javnostjo. Po njih nas tuje spoznavajo, po njih cenijo našo kulturno višino. Slovenska kulturna akcija je na vsakega slovenskega zdomskega umetnika, posebej še na te, ki nas je sla po svobodi pognala v svet, srčno ponosna, kadar mu je dano, da se uveljavi pred svetovno javnostjo. Toliko bolj, če je umetnik bil ali pa je njen član. Velja pa zapisati, da gre pri vseh teh glasbenih ustvarjalcih (dame so v večini!) ne za priložnostno domoljubne in prosvetnovzgojne, marveč resnično profesionalne osebnosti, ki se zavedajo svoje umetniške poklicnosti in jo skušajo izraziti z najbolj kvalitetnimi dognanji. Ti glasbeni ustvarjalci in naši likovniki, kot so **Bara Remeč**, **Ted Kramole**, **Marjanca Savinškova**, pa kiparja **France Gorše** in **France Ahčín** in nekateri arhitekti zgovorno pričajo, da slovensko kulturno prisotnost pred velikim svetom in pred svetovno javnostjo lahko zaresno uveljavimo samo na profesionalni ravni. Vsako drugo poskušanje je Sisifovo opravilo, zapravljanje časa, ki je skopo odmerjen, pa tratenje sil, ki jih ni ravno preveč. Kot smo že zapisali in ne bomo jenjali poudarjati, pa prav Slovenska kulturna akcija od svojega rojstva z vsem delom in prizadevnostjo teži v profesionalnost. Ta težnja je bil prvi in naglavni motiv njenega spočetja. Neprofesionalnost radevolje prepuščamo drugim društvom in priložnostnim združbam.

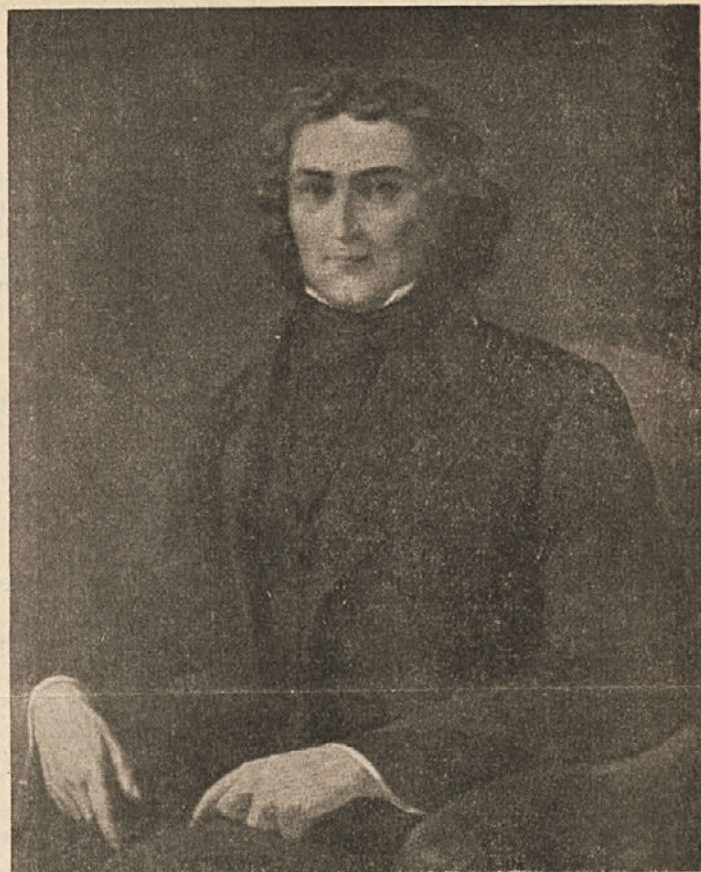
SLOVENSKA kulturna prisotnost pod Južnim križem je plodna. Je živa. Je dejavna. Je tudi duhovno bogata. Tudi po sadovih bogata. Morda je tudi pri tem Slovenska kulturna akcija uspeła v dvajsetih letih življenja pridati vsaj droben delež. Gotovo ga je pridala. Kar ji je v zadoščenje in srčno radost.

prešernov dan

naš kulturni praznik

„Po celi zemlji vsem ljudem mir bodi!
Tako so peli angeljcev glasovi
v višavah pri Mesijesa prihodi;
da smo Očeta enega sinovi,
ljudje vsi bratje, bratje vsi naródi,
da ljubiti mor' mo se, prav' uk njegoví.
Valjhun ravna po svoji slepi glavi,
po božji volji ne,“ duhovni pravi.

iz KRSTA

BOŽIDAR JAKAC, FRANCE PREŠEREN (olje)

V počastitev Prešernovega dneva – slovenskega kulturnega praznika 8. februarja – objavljamo govor, ki ga je lani na Prešernovi proslavi v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu govoril dramatik I V A N M R A K, ko so člani slovenske radijske igralske družine pri tržaškem radiu v slogu bralnega gledališča prvič izvajali njegovo himnično monodramo SPOVED LUČNIM BRATOM. Drama je bila najprej objavljena v Meddobju.

VČAST mi je, da smem danes vam spregovoriti skromno besedo v spomin tistemu pesniku, ki je nam vsem tako ljub in dragocen in ki nas povezuje v eno nedeljivo slovensko skupnost. V kolikor nam nek pesnik s svojim delom omogoča, da se kot posameznik in kot celota vedno iznova samougotovimo, v toliko nam je lahko dragocen, v toliko nam je lahko vedno znova navzoč.

In tako ni slučaj, da se vedno vnovič zatekamo k Prešernu, k njegovi besedi, da se samougotavljajoč lahko spoprijemamo z grozo in nedovršenostjo življenja, tako v nas samih, kot izven nas. In tu gre prvenstveno za Prešernovo možato vztrajanje, za njegovo neomajno vero in zaupanje v življenje.

Njegova samotnost, osamljenost je grozljiva in kolikor dalj živi, čedalje bolj brezupna.

Če snamemo raz Prešernovega življenja prijetne folklorne okraske, če požgemo vsa idilična olepšavanja, vse sladkobne pridihe, s katerimi si skušamo Prešerna priljuditi – se šele scela zavestimo, kako smo to podobo ponarejali, kako smo si jo prilagajali.

S pravo Prešernovo podobo se nam je soočiti, le v tem slučaju ne bomo pognali tega čudovitega trpljenjskega človeškega izkustva v nekakšno idolno-otrpnjen narodni mit, marveč nam bo zvestoba in moč za našo človeško obstojnost.

Če o Prešernu razmišljam, ne bi hotel ponavljati in obnavljati tisočkrat povedanega; na to ali ono dejstvo bi opozoril, ki smo ga hote ali nehote prezrli.

Ob tem se nehote vprašam – kdo izmed množice ljudi, ki jih tekem življenja srečaš, se ti zares in do poslednje vzmeti odpre? Če en sam, če le en sam, potem si stopil iz zamejenosti osebnega jaza, si v sé pogledal, oddaleč,

z drugimi, pristnimi očmi, šele takrat si se do konca učlovečil. Svet ti postane resničnejši, razvidnejši, ti veš. Le skozi ljubezen, ki vse razume, ki vse odpušča, v imenu katere se vsemu, kar ti ponuja svet, zlahka odpoveš – le skozi ljubezen si priboriš možnost, da sočloveka lahko ogovoriš. Kdo je tisti, ki je seme te ljubezni v človeštvo zasejal?

Brez ljubezni pa se pretikaš skozi življenje, živi mrtvec. Če svojo kožo drgneš ob ne vem koliko kož, če ne vem kaj imenitnih besed spregovoriš, če ne vem kako podružabljaš, družbiš, kaj zato. Brez ljubezni si obupno sam. Če navzven, sebi in drugim, ne vem kako živahno podobo svoje živoradosti predstavljaš, če blestiš v vsakovrstnih uspehih – brez ljubezni si svoje življenje zamudil. Kdaj pa si v svetu družbenih obvez resnično navzoč? Kdaj zares živiš?

Kdaj prividnež prividnosti zgolj neke narekovane vloge ne predstavljaš?

Mar ni pesnikov delež vprav v tem najosnovnejšem, prebujati človekovo možnost in zavest? Mar ni Prešernovo življenjsko izkustvo temeljni šok namerjen v našo zavest?

Kdo je usodni ti spregovoril resničnejše, bolj veljavno kot Prešeren?

Dr. I. Prijatelj je lucidno spoznal, da je bilo Prešernovo Slovo od Matije Čopa in od Andreja Smoleta zanj dvoje najglobljih pretresov, ki jih je doživel.

In če je deset let po Čopovi smrti z nezmanjšano bolečino izpel v nemščini svoj meditativni spomeniški spev ob prijateljevem grobu?

Zakaj v nemščini? Komu namenjen?

Lučnim bratom? Kdo pa so ti Lučni bratje? Mar ne uporablja tu Prešeren simbolov, ki jih sicer ni zaslediti v nobeni njegovih pesnitev?

Se ne občuti ob Čopovem – mojstrovem – grobu kot učenec?

Ne govori zelo razločno
svetovni duh vladar v svetlem dvoru
je genija poslal ti, sla naproti,
da te popelje k lučnim bratom zboru.

Skozi te nazorske simbole je Prešeren na nedvoumen način spregovoril Čopovim lučnim bratom o svoji in izgubi nasploh, o svoji bolečini, o svojem odnosu učenca do mrtvega mojstra.

Kako bistveno pa je to prijateljstvo za celoten Prešernov odnos življenja, za vse njegovo dragoceno pesniško delo,

pa najbolj priča, mimo ostalega dejstva, da je svojo osnovno pesnitev Krst posvetil Matiji Čopu.

Tu, v tem odnosu, ne gre za neko namišljeno, več ali manj po konvenciji narekovano romantično opevanje Dulcineje, marveč za izgubo človeka, prijatelja, ki je bil poleg Smoleta po vsej verjetnosti v kranjski Sahari edino sposoben slediti Prešernovim miselnim in duhovnim vzmahom, katerega smrt je Prešerna neenkrat poganjala do samomorilnih poskusov – misel nanj, zavest tega jaz do ti, pa mu je ravno tako omogočila ustvaritev Krsta.

Pa najsi skušamo ta Krst razvrednotiti v imenu absurda, ali česarkoli že – je in ostaja temelj naše človeške in narodne zavesti.

prešernovci 1975

PREŠERNOVO NAGRADO, ki jo na Slovenskem podeljujejo vsako leto na Prešernov dan (8. februar, obletnica pesnikove smrti), slovenski kulturni praznik, so letos prejeli naslednji slovenski kulturni ustvarjalci:

akad. slikar ZORAN DIDEK za življenjsko delo in razstavo v letu 1974.

akademik dr. BRATKO KREFT za življenjsko delo na področju literarne in gledališke umetnosti.

humorist FRAN MILČINSKI za življenjsko delo na področju RTV, filma in literature.

prof. PAVEL ŠIVIC za umetniške in pedagoške dosežke na področju glasbe.

pianistka DUBRAVKA TOMŠIČ-SREBOTNJAKOVA za vrhunske umetniške dosežke na področju glasbene ustvarjalnosti.

Iz PREŠERNOVEGA SKLADA pa so prejeli nagrade:

Delavska godba iz Trbovelj; pesnik Bogomil Fatur za pesniško zbirko „Minuta tišine“; Mile de Gleria za filmsko kamero v slovenskih celovečernih in kratkih filmih; Mina Jerajeva za vlogo Winnie v S. Becketta drami „Srečni dnevi“; Tomaž Kržišnik za likovno podobo predstave Zlata ptica (lutkovno gledališče); Florjan Lipuš za knjigo proze „Zgodbe o časih“ (knjiga govori o stiski koroških Slovencev; kot bogoslovec v Celovcu je Lipuš sodeloval v reviji Meddobje s psevdonimom Boro Kostanek); Ciril Oblak in Fedja Klavora za arhitekturo tovarne Gorenjska oblačila v Kranju in za letališče na Brniku; igralec Stane Raztresen za vloži kaplana Martina Čedrmača in hlapca Jerneja; Ivan Seljak-Čopič za ciklus razstav v zadnjih letih; Matjaž Vipotnik za oblikovanje plakatov.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

v spomin svojega ustanovnega člana

razpisuje

leposlovno nagrado dr. Ignacija Lenčka

za izvorno prozo – novelo ali črtico z najmanjšim obsegom 10 (deset) tiskanih strani revije *Meddobje*

Za nagrado je poklonjena vsota 1000 (en tisoč) ameriških dolarjev, ki je razdeljena v sedem nagrad:

prva nagrada: 300 dolarjev; druga nagrada: 200 dolarjev; tretja nagrada: 150 dolarjev; četrta, peta in šesta nagrada: po 100 dolarjev vsaka; sedma nagrada: 50 dolarjev

- slog ni predpisan; tekst pa mora ustrezati umetniški kakovosti in 3. členu pravil Slovenske kulturne akcije: „Idejni temelj Slovenske kulturne akcije je naravni etični zakon, potrjen in izpopolnjen po krščanskem svetovnem nazoru.“
- sodeluje lahko samo pisec, ki stalno živi ali v zamejstvu ali v zdomstvu
- rokopise je treba poslati v 2 (dveh) tipkanih izvodih na naslov: Ladislav Lenček - Slovenska kulturna akcija - Leposlovna nagrada - Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina, do 31. avgusta 1975 (datum poštnega žiga). Rokopisi morajo biti opremljeni samo s psevdonimom. Točni podatki o avtorju in njegov naslov naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim psevdonimom. V primeru da isti pisec sodeluje z več deli, mora poslati vsako v posebni kuverti. Spremne kuverte s pravim avtorjevim imenom bo ocenjevalna komisija odprla šele na dan razglasitve nagrad.
- ocenjevalno komisijo sestavljajo: dr. Vinko Brumen, dr. Tine Debeljak, Ladislav Lenček CM, prof. Karel Rakovec in urednik France Papež; glasovanje komisije je tajno; če kakšen član komisije sodeluje tudi pri natečaju, izgubi pravico do glasovanja.
- ocenjevalna komisija lahko kakšno nagrado razglasi za nedoseženo, če meni, da nobeno predloženo delo ne ustreza potrebnemu merilu kakovosti; v tem primeru ostane za nagrado odmerjeni denar na voljo uredništvu Meddobja, ki ga more, v dogovoru z darovalcem nagrad Ladislavom Lenčkom CM, porabiti za drugačno podporo piscem
- nagrajeni teksti bodo namenjeni objavi v reviji Meddobje; nenagrajeni pa bodo vrnjeni avtorjem, kolikor bi se pisec in urednik Meddobja drugače ne pogodila

buenos aires, 1. decembra 1974

france kobljar

- in memoriam

OSEBNOST FRANCETA KOBLARJA, ki je umrl letos 11. januarja v starosti 85 let, je bila morda, podobno kot Novačanova, osebnost ponosnega in zadržanega duhovnega silaka, ki je kot profesor, literarni zgodovinar in gledališki kritik s polno in živo besedo odkrival in poudarjal veličino naših kulturnih in življenjskih dosežkov. Kadar je govoril npr. o Ketteju – z disertacijo o njem je promoviral leta 1941 – se mu je beseda odprla v živo, v očeh mu je zasijalo, z obrazom in rokami je poudarjal to, kar je naša skupna narodna in kulturna last. Podobno se je razvnel, ko je na gimnaziji govoril o Prešernu, o Levstiku ali o Preglju. V njegovih govorniških nastopih se je poleg sproščenosti ob vrednostni snovi, poleg slovesa nekdanjega telovadca, kazal ves značaj njegovega rodu – življenjskost in sila gorenjskega žebjarja.

France Kobljar se je rodil 29. novembra 1889 v Železnikih na Gorenjskem; rad je povedal, da je v zgodnjih letih s svojimi domačimi še koval žeblje. A v njem je bilo nekaj več – čustvena in miselna odprtost v široko panoramo slovenskega kulturnega in literarnega udejstvovanja. Z ljubeznijo in gorenjsko žilavostjo se je vrgel v študij in pretres našega literarnega ustvarjanja, predvsem del in osebnosti Moderne, obenem pa bil ves predan odrskemu udejstvovanju. V letih, ko je obiskoval gimnazijo v Ljubljani – bil je gojenec Alojzijevejšča – je igral in režiral pri katoliški Dijaški zvezi, obenem pa mladostno neutrudno vodil domači ljudski oder. Kot gimnazijec je začel pisati povesti, a pravi zagon in usmeritev je dobil na Dunaju, kjer je od 1911 študiral slavistiko in latinščino, se pri tem zvesto zanimal za dramatiko, obenem pa izpopolnjeval v visoki šoli za telesno vzgojo. V tistem času je sodeloval pri študentovski Zori, listu, okoli katerega se je zbirala skupina, ki je bila nekaka literarna vez med Moderno in ekspresionizmom. Tu je Kobljar dojemal in sprejemal moderno duhovno naravnost. V Zori 1913-14 je sodil, da ima prihodnost tista katoliška literatura, ki bo zajemala iz celostnega življenja.

Sredi vzbujene literarne dejavnosti je moral leta 1915 v vojsko: bil je ranjen v glavo. Dve leti je služil na Poljskem in se tam dodobra seznanil s poljskim jezikom in literaturo, odkoder je pozneje tudi prevajal. Po vrnitvi iz vojne, leta 1919, je najprej učil na Poljski gimnaziji, obenem pa študiral ter opravil profesorske izpite. Leta 1941 je promoviral z disertacijo o Ketteju. Leta 1945 je bil imenovan za

rednega profesorja svetovne in slovenske dramatike na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, kjer je bil dvakrat tudi rektor zavoda. Za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti je bil izvoljen leta 1964.

V povojnem duhovnem ozračju ekspresionizma, v dvajsetih in tridesetih letih, je France Kobljar pripadal skupini katoliškega literarnega naraščaja, ki je bil odprt čez politična vzburjanja v širšo moderno duhovno dojemljivost. Ko je pod uredništvom Izidorja Cankarja doživel Dom in svet v letniku 1922 krizo zaradi različnega pojmovanja in sprejetja modernosti, sta od leta 1923 revijo urejala Kobljar in Stele, ki sta jo dvignila do urejenosti in izpopolnjenosti. Leta 1927 je zapisal Kobljar, da sodelavci vztrajajo iz zvestobe po sveži lepoti in pomlajenem jeziku. S Steletom je urejal Kobljar Dom in svet do 1930, nato pa spet od 1933 do 1937, kot glavni urednik, s Francetom Vodnikom in Francetom Steletom. Tu je pokazal visoko kulturno zrelost in prizadeto kritično zmogljivost; poudarjal je rast iz domačih duhovnih in realističnih osnov, obenem pa je razglabljal o prevratnosti, ki je že udarjala po naši predvojni družbi, deljeni v nesoglasjih. Leta 1933 je zapisal: „Bolečina časa se ne da ozdraviti z zunanjo spremembo ljudi, niti ne z zunanjo ureditvijo celih množic, ker duhovni nered udari na dan drugod, v drugačni obliki in tem silneje“ (Na prelomu).

V tej in podobnih mislih se je že nakazoval poznejši razhod sodelavcev Doma in sveta. Leta 1936 je Kobljar v članku Navskrižja in nasprotja spregovoril o nastopajoči krizi; leto pozneje, septembra 1937 so glavni urednik France Kobljar, kritik France Vodnik in umetnostni zgodovinar univ. prof. France Stele odstopili zaradi spora, ki ga je povzročil esej Edvarda Kocbeka v Domu in svetu z naslovom Premišljanja o Španiji (aprila 1937).

Uredniško in literarnozgodovinsko delo je bila ena stran Kobljarjeve dejavnosti. Druga je tista, ki te prevzame s številnimi ocenami, sestavki in študijami slovenskega gledališka in posebej dramska umetnost – od 1929 do 1932 dveh knjigah Dvajset let slovenske drame. To delo predstavlja v resnici pravo zgodovino slovenskega gledališča v obdobju 1919-1939. Kobljarja je vse življenje pritegovala gledališka in posebej dramska umetnost – od 1929 do 1942 je bil pri ljubljanski radijski postaji dramski in kulturni referent, od 1935 do 1941 pa še v vodstvu uprave in sporeda.

Duhovna višina, ki je nujno tudi duhovna neodvisnost, se izraža v Koblarjevih gledaliških kritikah, ki jih je pisal kot recenzent dnevnika Slovenec tja do 1939 (za njim jih je pisal France Vodnik, od 1942 naprej pa Jože Peterlin – op. Glasa), pa tudi v vsem drugem njegovem delu. Vselej se je zavzemal za pristno umetniško rast in bil pripravljen sprejeti dela, ki so bila po svojem izvoru in ideologiji tuja. Tako je ob komediji V. Škvarkina Tuje dete (ob uprizoritvi v ljubljanski Drami), ki so jo napadali kot boljševisko propagando, zapisal (1935): „Iz tega primera se lahko učimo, kako neprizadeto, mnogostransko in resnično gleda na svoj živi model umetnik in kako enostransko, krivično in umetniško neresnično bi ga utegnil oblikovati in zlorabiti neumetnik-ideolog.“ V uvodu v prvo knjigo Dvajset let slovenske drame je Koblar zapisal kritično ubrano: „Ob vsem tem pa je tudi naše občinstvo bolj in bolj moralo spoznavati, da gledališka umetnost vsakega naroda izhaja iz njegovih živih prvin, naravnih narodnih svojstev in kulture njegovega jezika ter mora od tod iskati svoj pravi in čisti izraz.“

V literarni in gledališki kritični dejavnosti Franceta Koblarja med obema vojnama zasledimo povsod prvine ekspresionizma. Čustvena in miselna zavzetost se družita v sodbah o Majcnu in Novačanu. Pisal je o Bevku, čigar delo je pozorno spremljal vsa leta, o Preglju in Mešku; govoril o Prešernu, Cankarju in Župančiču. Znana je Pravda o Veroniki Deseniški, ki jo je o Župančičevi tragediji vodil z Josipom Vidmarjem 1925 v Domu in svetu. Proti negativni Vidmarjevi kritiki je Koblar sodil mileje in s širšimi nazorskimi in strokovno literarnimi prijemi. V zborniku Slovenci v desetletju 1918-1928 je pripravil povzetek leposlovnega dela v obdobju od osvoboditve do tedaj. Obširno je sodeloval s članki v Slovenskem biografskem leksikonu. Po 1937 je mnogo pisal tudi v Kočbekovo revijo Dejanje.

Drugo obdobje Koblarjevega življenja in delovanja se začne po koncu vojne, maja 1945. Poleg že omenjenega dela Dvajset let slovenske drame, ki ga je izdala v dveh delih leta 1964 in 1965 Slovenska Matica – do smrti je bil njen predsednik – se je uveljavljal predvsem kot urednik zbranih del slovenskih književnikov. Kritično je komentiral priredbo Jurčičevega Desetega brata, pripravil izbor Cvelbarja, uredil in z opombami opremil zbrana dela Simona Gregorčiča (1947-48), Josipa Stritarja (1953-55), Dragotina Ketteja (1940 življenjepis in komentar; 1949 pa Zbrano delo I - II). O Gregorčiču je posebej napisal veliko monografijo Simon Gregorčič, njegov čas, življenje in delo (1962). Leta 1971 je za zbirko Kondor pri Mladinski knjigi izbral in uredil knjigo Dragotin Kette, Pesmi. V zbranih spisih Ivana Cankarja I-XX, ki jih je pred vojno uredil Izidor Cankar, izdala in založila pa Nova založba, je zadnji, 20. zvezek na enak način uredil France Koblar. Pravtako je uredil in opombe napisal za Izbrana dela Franca Sal. Finžgarja I - VII (1959-62), ter za Izbrano delo Ivana Preglja I - VII (1962) – obe zbirki je izdala po vojni celjska Mohorjeva družba. Preglju je lepo govoril v spomin na draveljskem pokopališču.

Skupno s pisateljem je uredil izbrane spise Franceta Bevka I - XII (1951-66) in napisal študijo Delo Franceta Bevka. Za Izbrane novele Milana Puglja je napisal študijo (1948).

Leta 1946 je povoljno sprejel predelavo Jurčič-Levstikovega Tugomerja, ki jo je pripravil in izdal režiser Bratko Kreft; ocenil jo je kot „historijo shakespearekega značaja“, vendar mu je čas to sodbo iz prvih povojnih let spodnesel.

Poleg omenjenega uredniškega in literarnozgodovinskega dela je Koblar prevajal iz svetovnih književnosti. Med najbolj znanimi njegovimi prevodi je Faraon, roman Poljaka Boleslava Prusa. Iz dramatike je važna Grillparzerjeva Prababica, iz dramaturgije pa Lessingova Hamburška dramaturgija (1956). Pravi gledališko kritično zgodovinski biser so njegovi eseji, s katerimi je pospremil skoraj ves Shakespearjev opus ob celotni slovenski izdaji po vojni. Eseje je pisal tudi k drugim prevodom iz svetovne dramatike (Kleist, Princ Homburški). Njegovi gledališki eseji so doživljali tudi prevode v svetovne jezike in objave po svetovnih gledaliških revijah.

Njegovi veliki predsmrtni deli pa sta Slovenska dramatika (v 2 knjigah), ki je izšla pri Slovenski Matici – drugi del prav za pisateljevo 85-letnico – in riše zgodovino slovenskega dramskega pisanja od početkov z jezuitsko igro do naših dni; pa o. Romualda Škofjeloški pasijon, ki ga je pripravil kot faksimilno izdajo za 1000-letnico Škofje Loke in pospremil z zajetno in globoko študijo.

O Koblarju so pisali: France Vodnik, Ob šestdesetletnici Franceta Koblarja (Slavistična revija 1949); France Vodnik v svoji knjigi Ideja in kvaliteta (1964); Filip Kalan, Osebnost Franceta Koblarja (Naša sodobnost, 1956); Lino Legiša, France Koblar, osemdesetletnik (Jezik in slovstvo, XV/2, 1969-70); Tine Debeljak ob Koblarjevi smrti (Svobodna Slovenija v Buenos Airesu februarja 1975). Anton Slodnjak je v svojem Slovenskem slovstvu (Ljubljana, 1968) zapisal: „Kot kritik je Koblar slovstveno delo navadno prikazal s kratkim vsebinskim povzetkom, očrtal njegovo miselno perspektivo in ga ocenil predvsem glede na to, kako je avtor v njem upodobil nasprotje med snovnim in duhovnim življenjem, med človeško naravo in božjo milostjo. Kljub soglasju z estetskim relativizmom Izidorja Cankarju in kljub velikemu prizadevanju, da bi bil pravičen vsakemu umetniškemu delu, je vendar najbolj cenil religiozno ali vsaj idealistično utemeljevana dela. V tem se je razodevala njegova osebnost, hkrati pa se izražal tudi njegov odnos do socialnih in kulturnih pretresov v katoliškem taboru kakor tudi do preobrazbe kritične misli na svobodomiselni strani.“

FRANCE KOBLAR, ki se ga dober mesec po njegovem odhodu spominjamo v buenosaireškem zdomstvu, je v uvodniku v Dom in svet leta 1930 zapisal:

„Nismo iz ideologij, ampak iz življenja, iz vseh številnih bojev. Iz smrti nepoznanih, tudi zgodovinarju prikritih imen smo črpali svoje življenje. Smo iz svojega zdravja. Čemu tedaj ob slovesnih prilikah razlagamo svetu svoj suženjski pentatev od Sama navzgor, ko vsa naša zgodovina ni nič drugega kakor borba za življenje, za rast našega duha vsem tujim gospodarjem na kljub, ko vemo, da smo vse svoje telesno in duševno življenje pristradali, in ko vidimo, da smo v zboru človeštva vsaj iskra s svojo lastno svetlobo.“

france papež

pisma

novoletno pismo meddobju XIV, 1-2

dragi MED,

vse najboljše, to je, Gospod s Teboj! Boaz – saj se ga spominjaš iz ljubke Rutine romance – je tako pozdravil vse na polju svojega delovanja, in novoletno lepo bi bilo, ko bi Ti sodelavci – stvaritelji in naročniki – odgovorili s svetopisemskim „Gospod te blagoslovi!“ (Rt 2, 4-5). Vse najboljše za pot po dvajsetem mejniku, tako kot poje Papež uvodno-praznično v pesmi El Camino: „Smø; da, na poti smo že dvajset let...“ Vse najboljše v letu 1975, čeprav se iz njega že dviga vonj po bencinu bombnikov in tankov in propagandnih tiskalnih strojev; ker je zapisano v pesmi božjega pesnika Jeremije: „Močni naj se ne hvali s svojo močjo, bogati ne s svojim bogastvom; ampak s tem naj se hvali, kdor hoče se hvaliti, da ima

razum in pozna Mene, Gospoda milosti, pravice in pravičnosti na zemlji. Da, tak mi je po volji, govori Gospod.“ (Jer 9, 22-23)

Hotel sem Ti bil pisati že prej in Ti čestitati k pri-kupnemu barvnemu ovitku in 160 stranem bogate vsebine (razumeš, da moram izzveti svoje japonske krivulje, ker se zavedam, kako daleč leže od tiste sočnosti, ki mora odlikovati vsako pesem in ki nikoli ne zvene); pravim, hotel sem Ti bil pisati, pa nisem mogel – pri nas na Japonskem se proti koncu leta naglica življenja poveča, in velike temperaturne razlike med kratkim težko-toplim dnevom in ostalimi ostro-hladnimi urami ne krepčijo ne telesa ne duha; šele polagoma se lahko prilagodim. A hotel sem Ti čestitati k vitalni sili; iz fizike vemo, da

lahko merimo silo po delu, ki je potrebno, da dvignemo določeno breme od statičnih tal v brezmejno višino. V uvodniku pod naslovom *Dokaz vitalne sile* – ki je pravzaprav komentar k pesmi *El Camino* – ugotavlja Papež urednik, da si dosegel „in do danes“ obdržal „umetnostno kulturni izraz“ (tu bi si želel bolj fizično konkretnih besed) in da se Tvoj dvig še zmeraj nadaljuje „v vrh zrele dobe“ (tu bi si želel manj omejenega fizičnega izraza, ker si po vrhu zrele dobe ne morem drugega predstavljati kot staranja in konca). Čestitam Ti, resnično slovensko znamenje; „znamenje duhovne moči vse zdske skupnosti“, definira uvodnik, izraz „slovenstva in svetovljanstva“, naše odprtosti v svet. To je zdaj že zgodovinsko dejstvo, pa naj slutimo svojo pradomovino nekje v Pripetskih močvirjih, ali pa med skandinavskimi Vandali, kot to zanimivo domneva Franc Jeza v predzadnjem eseju pod naslovom *Župani*.

Mika me, da bi skupnemu naslovu obeh pesmi *Prospera* Iz albuma dodal letnico „v začetku 20. stoletja“. Je nekaj pristnega v obeh sonetih, nekaj doživetelega in nekaj neposrednega – a moti, moti naglas na sicer šibkih besedah, npr. na: ki, bi, je, mu, da, a, vas.

Papežev prevod *Eliotovega* Koktajla je tako posrečen, da vzbuja vtis slovenskega originala. Ponuja se vprašanje, ki pa ga mora Papež sam rešiti s svojo pesniško rahločutnostjo: ali pridobi Koktajl na življenjskosti teksta in uprizoritve, ako prevajalec uvede vanj ritem (ki bi imel za posledico nekoliko drugačno razporeditev besede)? Nekje v svojih esejih pravi Eliot, da je najpopolnejša oblika igre pesniško pisana in govorna beseda.

Dragocena je kombinacija dveh zapovrstnih esejev o *Vojeslavu Moletu*; esejista *Rajko Ložar* in *Tine Debeljak* se kritično dopolnjujeta. Na podlagi konkretnih dejstev zabeleži Ložar z muzejsko natančnostjo dejstvo splošne slovenske neurejenosti celokupnega znanstvenega proučevanja tradicij in podlag slovenskih kultur in umetnosti. Dejstvo, ki mu ne vidi rešitve, „dokler narodi za železno zaveso ne bodo dobili svobode“ (144). Komunistična ideologija nima pravega pojma o vrednosti narodnosti; 22. kongres KPSZ leta 1961 ugotavlja, da „se narodi pod socializmom razraščajo in njihova suverenost krepi“, obenem pa „meje med republikami SZ postopoma izgubljajo svoj dosedanj pomen...“ Brežnjev marca 1966 na 23. kongresu KPSZ bolj previdno in zato bolj splošno nedoločeno usmerja cilj komunističnega delovanja v „nadaljnjo okrepitev prijateljstva in bratstva med sovjetskimi narodi kakor tudi v večjo povezavo in raznolikost njihovih gospodarskih, kulturnih in duhovnih vezi“. Še bolj je poudarila to načelno nejasnost debata o pojmu naroda v reviji *Voprosy istoriji* v letih 1966-67. Ob Moletovih pismih v *Debeljakovem* eseju se vprašujem, zakaj ni Mole objavil svojih spominov v svobodnem svetu? V pismu 11. julija 1971 Mole upa na uresničenje svojega memoarskega dela „kolikor mogoče natančno in verno“. Iz pisma 5. novembra istega leta pa veje melanholična resignacija glede cene, ki jo je moral plačati uradni Ljubljani za objavo: „V knjigi nikakor ni vse napisano in povedano. Parkrat sem to že sam jasno poudaril... prav tako mi je redakcija nekaj poglavij oziroma odlomkov črtala, na kar sem jaz pristal... Poleg tega nisem mogel hoté... kritizirati vsega tega in vseh teh, ki so prišli do vlade in moči. S čemur pa nisem bil zadovoljen, je bilo to, da so izpustili karakteristiko sinovega znanstvenega dela...“

Informativno lep je esej *Alojzija Kukovice* o vlogi *Tomaža Akvinskega* v Cerkvi „zadnjih sto let“. Esaj se konča na polovici strani 124; ko bi bil *Kukovica* drugo polovico strani izpolnil z opazkami o pokoncilskem pomenu besed „pod vodstvom sv. Tomaža“ (2. vat. kon. odl. *Optatum totius* n. 16)! Mimogrede: tudi odl. *Gravissimum educationis* o vzgoji govori v 10. paragrafu o *Tomažu*, da še bolj kot ostali slavni cerkveni učitelji pomaga Cerkvi, da zmeraj bolje odkriva harmonijo med vero in razumom, tisti odsev enovitosti vsega resničnega. Zanimivo je, kar pravi I. C. Brady o pomenu sv. *Tomaža* v zgodovini idej (*Medieval Scholasticism*, v *New Catholic Encyclopedia*, 1967, 12. knj.): „*Tomaž* je čutil problem (odkritja dotlej neslutene znanja in njegovega revolucionarnega vpliva na krščansko ljudstvo 13. stoletja) predvsem v tem, da se je trudil odkriti, kako kot krščanski znanstvenik lahko nanovo zgradi krščansko modrost z elementi poganske filozofije v službi vere. *Tomaž* ni hotel ne zavreči ne prezreti, kar je poganski razum odkril resničnega... Teologija zanj predpostavlja, uporablja in izpopolnjuje naravno znanje (prim. *Summa theol.* I a, i. 8 ad 2).“ In Brady doda: „*Mnogi* sodobniki so se pohujševali nad sintezo, ki jo je

Tomaž zgradil...“ (1156) Izraz „pod vodstvom sv. *Tomaža*“ torej ne pomeni suženjstva, marveč stremenje k zmeraj globljemu razumevanju vsega naravno resničnega vsake dobe in vsakega ljudstva, in k rabi tega znanja za razumevanje neizmerno bogatega božjega razodetja.

Tudi *Kukovičin* prevod v slovenščino *Tomaževega* 20. vprašanja (odnosno problema) o božji ljubezni se konča na prvi polovici strani 131. Ostalo polovico bi *Kukovica* lahko tudi tukaj izpolnil s kakšno pripombo, zakaj se je bil odločil, da prevede prav to vprašanje. Ali ga je k temu nagnila razprava *Vernon J. Bourkeja*, *Will in Western Thought. A Historico-Critical Survey* (Sheed and Ward, New York, 1964)? Bourke pravi: „*Tomaževa* analiza volje in hotenja je ena izmed najglobljih v zgodovini idej *Zahoda*.“ (69) In druga polovica 20. stoletja poudarja – po najrazličnejših predstavnikih – voljo in ljubezen, neredko kot antitezo k razumu, in akcijo, rojeno iz ljubezni, proti statičnosti razumarskega življenja. *Tomaž* pa nudi sintezo, ki ne dela sile ne razumu ne volji... Za moderno umevanje prevoda bi predlagal „problem“ namesto „vprašanja“ o božji ljubezni; „vprašanje“ namesto „člena“, ki se vsak začne z vprašalnico „ali“. *Oxfordski* latinsko-angleški slovar iz leta 1969 (*Lewis-Short*) razlaga besedo *articulus* – člen na podlagi zgodovine latinščine kot „del, odsek, točko“, kjer gre za abstraktne stvari.

Na str. 126, v 4. odstavku, bi predlagal drugačno razporeditev besed za jasnejši prevod: „Nekateri deji, kot ljubezen in veselje, pa ne vključujejo nobene nepopolnosti.“ In malo dalje: „Tisto pa, kar ne vsebuje nepopolnosti, npr. ljubezen, veselje, se prideva Bogu v svojskem pomenu, vendar pa...“

Morda pa pomeni prevod 20. problema iz *Sume* mejnik v miselni dinamiki filozofa *Kukovice*. Pred sedmimi leti je izšla pri londonski založbi G. Chapman razprava avstralskega jezuita *Johna Cowburna*, *Love and the Person. A philosophical theory and a theological essay*. *Champan* poroča o dveh razlagah med krščanskimi misleci o tem, kaj je pravzaprav ljubezen. Prva teorija se imenuje grško tomistična ali fizična, s poudarkom na bitni ali objektivni sličnosti narav; druga teorija se imenuje ekstatična in temelji na izkustvu osebnostnega občevanja v modernem smislu dialoga. „V luči ekstatične teorije je ljubezen v razmerju *Jaz-Ti*, po fizični teoriji pa takšno razmerje lahko nastane, a ni nujno.“ (61) Kakorkoli že, hvaležen sem *Kukovici* za prevod prav 20. problema. Nekaj izkustveno prvobitnega zaskri vsakokrat, ko človek resno premišljuje o božji ljubezni. Nekaj, kar osvetli tudi življenje *zdomcev* in *brezdomcev*. Drugovatikanski odl. *Gaudium et spes* v 19. odstavku uči elementarno povezanost med božjo ljubeznijo, življenjem in zorevanjem vsakega človeka: „... človek mora svobodno priznati božjo stvariteljsko ljubezen, sicer ne more živeti v skladu s pravo resničnostjo...“

Hvala tudi za *Kukovičino* oceno *Grmičevega* *Malega* teološkega slovarja, objavljenega lani v Celju. Možje, da je *Grmič* moral izdati svoj slovar v tako pomanjkljivi obliki – zaradi komunistične cenzure (primerjaj zgoraj omenjeni *Moletov* primer). *MTS* se moti, ko pripisuje *Kristusovim* čudežem kvečjemu največjo stopnjo verjetnosti, ne pa gotovosti kriterija. Drugovatikanski dokument *Lumen gentium* pravi v 5. odstavku: „*Jezusovi* čudeži potrjujejo, da se je *Kraljestvo* že začelo na tem svetu...“ Če prav razumem *Kukovičino* oceno, je največji pomanjkljaj *MTS-a* skopost razlage o *Jezu* *Kristusu*. „*Zapisana* božja beseda obenem s svetim izročilom je pravi in nesprenemljivi temelj teologije. *Kristusova* skrivnost vsebuje resnico, v katere celoto skuša teologija prodreti v luči vere, pri čemer jo najbolj krepi in nenehoma pomlaja prav božja beseda... študij sv. pisma je takorekoč srčika teologije“ – uči 2. vat. zbor z odl. *Perfectae caritatis*, odst. 24.

V *Debeljakovem* zanimivem zapisu o 50-letnici uprizoritve *Župančičeve* *Veronike* *Deseniške* na prosvetnem odru v *Domžalah* je lepo omenjen vpliv te krstne predstave na vrsto poznejših. Nehote sem se domislil pred sedmimi leti objavljene študije *G. B. Tennysona*, *An Introduction to Drama* (pri *Holt, Rinehart and Winston* v *New Yorku*), kjer pravi (na str. 96), da so igranje samo, oblika odra in tehnične možnosti v najtesnejši medsebojni zvezi, da pa je treba k temu pristeti – za celotno bilanco igre – še vse tiste komaj opazne vrvice, ki se skrivajo „v ljudskem geniju prirojenih potez“. Govoreč o drami: *bral* sem, da je za oder rojeni *Nikolaj Jeločnik* zagnil zaveso nad odrom svojega gledališkega ustvarjanja; upam, da le začasno! *Isti* *G. B. Tennyson* analizira gledališko umetnost vsakega naroda kot edino umetnost, ki zajame celega konkretnega

človeka, saj se vanjo stekajo prvine vseh ostalih oblik ustvarjanja. „Človek piše pesmi, ker je učinek pesmi edinstven. Človek komponira, ker je osrečitev po glasbi edinstvena. In človek še zmeraj igra na odru, ker igre ne more nadomestiti nobena druga umetnost.“ (11)

Božidarja Kramolca novelica Zaseda je čudovit poskus po žaklondonsko odkriti dramo v srcu moderne Kanade. Posreči se mu, da zajame napetost enega dne v življenju Freda Novaka. Psihološki vpogled veže dogodke tega sicer navadnega dne v celoto. In prav tu bi si želel večje globine v skladu s Fredovim značajem, kot ga morem slutiti iz njegovih besed in dejanj. Saj je človek, ki je bil „ljubljen“ in zato tudi „more ljubiti“ (41) in ustvarjati „pristno in pozitivno“ umetnost; zdi se, da ne sovraži ne svojih otrok ne svoje žene, čeprav mu kot umetniku ugaja vsako lepo dekle. Še nekaj: pripovedovalec postavi Freda, Cintijo in Billa na pločnik sredi slabega vremena, da se pogovarjajo o moderni umetnosti; nemogoče to ni, a je bolj naravno za tak razgovor – ki je obenem bitka na šahovnici – da se razvije pri viskiju, npr. v bližnji kavarni, mladoletnika (41) pa lahko pri tem pijeta kavo. Seveda je možno, da se strašno motim in da v Kanadi ne čutijo preveč vremenskih ovir na pločniku. Ne vem, kaj me moti na str. 36 pri izrazu „iz osrčja znane kanadske oddajne postaje“: če gre za angleški „known“, ga lahko smiselno slovenimo s „tiste velike kanadske“ itd., ker je tolikim znana. Na str. 42 zveni Fredov odgovor „Yes, nič hudega“ nekako iz konteksta, ker je tako daleč od „all right“ vprašan okoli stojičih; „oh, nič hudega“ bi dobro odgovarjalo smislu; ali pa pozitivno: „(Hvala), vse v redu!“ (Vse te opombe veljajo sicer lepemu prevodu Franceta Papeža iz angleškega izvirnika.)

Nekaj sveže izvirnega je tudi Kopusarjev esej o Kristusovem portretu v linearni obliki. Moč eseja sloni na analogiji funkcionalne črte: kakor lahko nekaj enodimenzionalnih črt ustvari dvo in tridimenzionalne predmete, tako lahko odkritje osnovnih črt v Kristusovem obrazu postvari Njegov portret. Kopušar vnaša v svojo sliko predvsem tri črte, ki pa so po avtorjevi razlagi – in tudi čisto naravno – pravzaprav dinamične silnice: sklanjanje k vsemu človeškemu; dviganje v božjo višavo; in razdajanje. Najbrž se ne bo nikomur posrečilo, da kdaj ustvari sliko, kjer se bodo vse tri silnice harmonično prelivale druga v drugo, kot so se v resničnem Jezusovem obrazu. V tem smislu je beseda močnejša od čopiča in peresa. V 4. odstavku na str. 47 se mi zdi stavek „Pred poganskimi maliki... ne stoji nihče zravnano“ preveliko posploševanje. James B. Pritchard je objavil fotografije starodavnega Srednjega Vzhoda (The Ancient Near East. Princeton University Press, 1958): št. 1 kaže (poleg klečočega molilca) stoječo ženo-molilko pred bogom templja Nintu (3. tisočletje pr. Kr.); št. 20 kaže mezopotamskega boga in častilca, kako skupaj pijeta; št. 91 je relief trdnjave Aškelon med obleganjem Ramsesa II. in branilci na trdnjavskem zidu dvigajo roke v znak predaje; št. 116 je kipec kralja iz Mari, stoječega pred boginjo Ištar; št. 117 kaže sedečega molilca pred božanstvom Ningizzida; št. 129 in 130 predstavljata stoječega častilca bogov itd. S tem se sklada, kar beremo v starejših knjigah Stare zaveze, da je bila normalna molitvena drža pred Bogom – stati: 1 Sam 1, 26; 1 Kralj 8, 22. Stara zaveza pozna seveda tudi druge države v skladu z močnejšim izražanjem čustev.

Naj mi bo dovoljeno pripomniti, da se da govoriti tudi o Kristusovem portretu v linearno dinamični spirali. Gre za tkzv. enakoogelno špiralo enostavnih črt, ki jo lahko odkrijemo v marjetici in v sončnici, v ananasu in v školjkah, posebno zvrsti biserni nautilus, čigar dovršenost že stoletja občudujejo matematiki raznih dežel (prim. H. E. Huntley, The Divine Proportion. A Study in Mathematical Beauty. Dover, New York, 1970, str. 164-167). Črte špirale so bolj dinamične kot statične in poudarjajo enovitost izhodišča.

Te obrobne opombe naj ne motijo bralca pri razmišljanju, ker je Kopušar z veliko ljubeznijo portretiral Kristusa.

Prvi odstavek Kopušarjevega eseja pa je tudi uvod v Kramolčeve risbe med str. 144 in 145.

Fotografije s predstave Koktajla so me napolnile s ponosom – Eliot je prvič stopil na slovenski oder (s koktajlom v roki) – in z rahlo otožnostjo: škoda, da nisem mogel prisostvovati!

DRAGI MED, odkrito sem Ti povedal svoje mnenje, zanimalo Te je. Nekdo je bil nekje omenil, da „človeka tiskane besede“ v živo zadene le eno: ignoriranje. Morda pa bo kdo izmed mladih zdamskih Slovencev opazil lesk, ki se skriva v kapljici medu. V čašah medu. Na belem prtu platnic in strani, ki so jih tkale za med žrtvovane noči. Ali sem Ti že razložil, kaj se skriva v besedi med? 17 odstotkov medu je voda, 71 odstotkov sladkor v obliki levuloze (40 odstotkov), dekstroze (34 odstotkov) in sukroze (2 odstotka); ostalih 7 odstotkov so razne prvine, kisline in protein. (Mimogrede: sukroza je trsni sladkor, dekstroza grozdni in levuloza sadni.) Čebele ne ustvarijo medu; v nektarju, ki ga naberejo, so encini, ki nektar spremenijo v med. Medna levuloza in dekstroza se takoj vključita v krvni obtok, kjer začneta goreti kot energija; ostale vrste sladkorja pa morajo najprej skozi prebavni proces. Ena žlička medu pomeni 100 kalorij. Nekaj žličk medu odvzame utrujenost. Med za trudne zdomce.

In zdiš se mi kakor tisti Medijci, ki so tvegali puščavo in diktatorje, da se pod vodstvom skrivnostne luči poklonijo resničnemu Kralju, ker je kralj duhovnih darov. Upam, da se boš diktorjem spretno izognil. Pa če Te nekoč več ne bo – naj bo ta „nekoč“ v neuresničeni bodočnosti! – vedi, da bodo zmeraj govorili o Tvoji karavani Tragičnih Herojev. Zato, ker jo je čez puščavo klicala od Boga ustvarjena luč svobode. „Por sus cantos y su fe...“ poje El Camino.

Tvoj vdani

Vladimir Kos.

na prvi dan japonskega novega leta, ki je v šestdesetem ciklu letos petdeseto in ki ima tu na vzhodnem Daljnem Vzhodu že od jutra deževne oči.

Ali ni pri tebi sončno lepo?

važno sporočilo

uredništvo GLASA vabi in prosi vsa uredništva periodičnih listov, revij in drugih tiskov, pa tudi vse založbe, ki svoje publikacije pošiljajo v zameno za naš list in revijo, da svoje pošiljke naslavljajo **poslej le na naslov urednika GLASA: – Zapiola 1723, I D, Buenos Aires, Argentina** – Prejem izmenjanih tiskov bomo poslej sproti potrdili v Glasu, pri revijah tudi z navedbo vsebine; pri knjigah pa bomo poskrbeli za kritično oceno.

uredništvo GLASA

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1209421

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanajstkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jeločnik, Zapiola 1723, I D, Buenos Aires, Argentina. Tiska ga Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

* Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. * Za podpisane članke odgovarja avtor.